

О.В. Слободяник, студ., V курс, гр. ЕПМ-11, ФЕМ
Науковий керівник – к.е.н., доц. О.М. Кушніренко
Житомирський державний технологічний університет

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ОНОВЛЕННЯМ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ВИРОБНИЦТВА

Важливою проблемою для подальшого розвитку підприємства є стан його матеріально-технічної бази виробництва. Неefективне використання матеріально-технічної бази підприємств збільшують збитки від їхньої господарської діяльності.

Відсутність науково обґрунтованих концепцій формування механізму оновлення основних засобів стала однією з головних причин, що призвела до кількісного скорочення і якісного погіршення стану основних засобів підприємств. Невирішені проблеми оновлення матеріально-технічної бази виробництва набули такої глибини, за якої відбулося наростання масштабів живої праці, скорочення обсягів виробництва продукції.

Проблема інноваційного розвитку матеріально-технічної бази виробництва посідає чільне місце у роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних економістів, проте, незважаючи на значну кількість досліджень, питання залишається недостатньо вивченим.

Метою дослідження є обґрунтування науково-теоретичних напрямів управління інноваційним оновленням матеріально-технічної бази виробництва та розробка рекомендацій щодо ефективної стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку.

Об'єктом дослідження є процеси інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні підходи щодо управління процесом інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва.

Аналізуючи сутнісну характеристику поняття матеріально-технічної бази виробництва, слід зауважити, що досліджуване поняття не є сталим, а відбиває свою сутність в постійному розвитку через процес відтворення.

Відтворенням матеріально-технічної бази виробництва називають постійне повторення і безперервне відновлення засобів праці в натуральному і вартісному вираженні. Специфіка відтворення засобів виробництва органічно пов'язана з їх участю в процесі виробництва впродовж декількох циклів, а з іншого боку – з поступовим перенесенням вартості на продукцію у міру їх зношення. Одна частина матеріально-технічної бази (предмети праці) витрачається в кожному виробничому циклі, інша частина (засоби виробництва) використовується багаторазово, втрачає корисні властивості і також потребує оновлення для забезпечення виробництва продуктів харчування.

Поступове зношування основних засобів виражається в амортизаційних відрахуваннях, які зараховуються до складу витрат виробництва. З цих відрахувань створюється амортизаційний фонд, грошові ресурси якого використовуються на забезпечення простого і розширеного відтворення. Втрачена або знижена споживча вартість засобів праці постійно відтворюється в процесі оновлення.

Сталий розвиток народногосподарського комплексу супроводжується безперервним нарощенням економічної міцності за рахунок якісних змін продуктивних сил, збільшення масштабів виробництва, його інтенсифікації та покращення якості продукції. Розв'язанню цих завдань сприяє науково-технічний прогрес через відтворення матеріально-технічної бази виробництва шляхом заміни застарілого виробничого апарату новими, більш досконалими засобами праці на інноваційній основі. Практичною формою відтворення у промисловості є економічна категорія «оновлення».

Підвищення ефективності використання елементів матеріально-технічної бази підприємства може бути досягнуто за рахунок здійснення їх раціонального розміщення, покращення контролю за дотриманням правил експлуатації та технічного обслуговування, удосконалення добору та підготовки кадрів, які здійснюють експлуатацію та технічне обслуговування обладнання, впровадження систем матеріального стимулювання персоналу за безаварійну роботу обладнання, подовження ремонтного циклу та періоду експлуатації тощо.

Можна погодитися з думкою економістів, які вважають, що в умовах формування ринкової економіки актуалізується необхідність у науково обґрунтованому, комплексному підході до створення стратегії використання матеріально-технічної бази підприємства, тобто оновлення матеріально зношених і морально застарілих її елементів на вищому технічному рівні з досягненням належного соціально-економічного ефекту.

Оновлення матеріально-технічної бази виробництва має об'єктивний та неперервний характер, його необхідність обумовлена змінами продуктивних сил та вдосконаленням виробничих відносин. Оновлення пропонує зміну поколінь техніки, перехід від традиційної до принципово нової.

Продуктивні сили розвиваються шляхом постійних якісних змін засобів праці. К.Маркс наголошував, що при швидкому розвитку продуктивних сил всі старі машини повинні бути замінені більш вигідними, новими. Нові машини, за словами К.Маркса, є вихідною точкою перевороту в засобах виробництва промисловості. За інших рівних умов, зазначав він, суспільство може підтримувати своє багатство на незмінному рівні, замінюючи лише засоби праці рівною кількістю того самого типу.

Необхідність оновлення засобів праці зумовлена характером виробничих відносин. В умовах становлення ринкової економіки важливою метою впровадження нової техніки є підвищення ефективності виробництва, що приводить до збільшення прибутковості та покращення матеріального добробуту суспільства.

Під оновленням матеріально-технічної бази виробництва розуміється більш вузький обмежений процес зміни лише тих засобів праці, які є у формі основних виробничих фондів. Оскільки деякі з основних засобів мають незначні зміни протягом часу (споруди, будівлі), термін оновлення матеріально-технічної бази стосується активної частини основних фондів – машин, обладнання, пристроїв, тобто технічних засобів, які безпосередньо впливають на предмет праці під час перетворення його на готову продукцію. Це не означає, що оновлення стосується тільки засобів праці і не впливає на інші елементи виробництва. Впровадження принципово нової техніки може суттєво змінити технологічний процес, вид енергії, якість продукції.

Своєчасне впровадження сучасних засобів праці на заміну застарілих, застосування прогресивних форм та методів оновлення дозволяє забезпечити більш високу ефективність виробництва порівняно з існуючою, підвищити рівень механізації та автоматизації виробничого процесу, покращити технологію, що приведе до збільшення випуску продукції з меншими затратами та кращої якості.

Пряма залежність між інноваційним оновленням матеріально-технічної бази та підвищенням ефективності виробництва обумовлена тим, що зношені та застарілі засоби праці замінюються технічно досконалішими. Під час оновлення враховують не тільки інноваційну новизну техніки, а також позитивний внесок у розв'язання економічних та соціальних задач. Кінцевою метою оновлення виробничої бази є задоволення потреб суспільства у випуску більшої кількості продукції підвищеної якості меншими затратами.

Фінансово-економічна криза внесла корективи в економічне і наукове життя країни та спричинила уповільнення розвитку інноваційних процесів останніми роками. Проте деякі негативні риси проявилися ще в період економічного зростання. Звертає на себе увагу нестабільність у науково-інноваційному забезпеченні промислового розвитку з тенденцією до зниження питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації, з 14,3 % у 2003 р. до 12,8 % у 2013 р. Так, статистичні дані свідчать про відсутність суттєвого зростання інноваційної діяльності промислових підприємств. Останніми роками понад 80 % промислових підприємств не займаються інноваційною діяльністю. Питома вага підприємств, що займалися такою діяльністю, зменшилася з 18 % у 2003 до 13,8 % у 2012 р.

Інноваційне оновлення матеріально-технічної бази виробництва являє собою своєчасне та повне вибуття всієї застарілої та зношеної техніки та відповідна заміна їх новими, що передбачає випуск нової продукції підвищеної якості. Інноваційне оновлення матеріально-технічної бази виробництва підвищує ефективність діючого виробництва, потребує менше коштів, ніж інші форми відтворення основних засобів, забезпечує прогресивні зміни в промисловості, сприяє інноваційному розвитку економіки в цілому.

Таким чином ефективність інноваційного оновлення матеріально-технічної бази виробництва можна визначити як процес розвитку виробництва, при якому приріст результатів випереджають приріст використовуваних ресурсів на досягнення економічного результату.